

A Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) jogvédő szervezet

véleménye

az Új Polgári Törvénykönyv Javaslatának egyes rendelkezéseiről.

Az alábbi vélemény a [Polgári Törvénykönyvről szóló T/7971. számú törvényjavaslatnak](#) (a továbbiakban: Javaslat) a személyiségi jogokra vonatkozó Második Könyv Harmadik Részével (2:42 – 2:54. §§) foglalkozik.

A TASZ véleménye összefoglalóan a következő:

- A Javaslat szerint a hozzájárulás abszolút mentességet biztosítana a jogsértésért fennálló felelősség alól. A TASZ szerint ezt a mentesség megdönthető vélelemként kellene szabályozni. Tekintettel arra, hogy csak a valóban jól informált beleegyezés alkalmas a felelősség alóli mentesítésre, ebben a körben lehetővé kell tenni az ellenbizonyítást.
- A közéleti szereplők bírálhatósága mellett szabályozni kell a közhatalmat gyakorló és a közfeladatot ellátó személyek kritika-tűrési kötelezettségét. Azzal, hogy a Javaslat ezt elmulasztja, törvényi szintre emelné azt a hosszú ideje rögzült hibás jogalkalmazói gyakorlatot, amelyik a személyiségi jogok védelmére hivatkozva állít korlátot a közhatalmat gyakorlók bírálhatósága elé.
- A sérelemdíj bevezetése indokolt, ugyanakkor szükséges volna a rágalmazás és a becsületsértés büntetőjogi üldözésének egyidejű megszüntetése. A büntetőjog *ultima ratio*-jellegéből az következik, hogy a jogalkotó indokolatlanul terjesztené ki a jog által szankcionálható magatartások körét, amennyiben a sértett fél nemcsak a sérelemdíjért perelhetne, hanem még büntetőeljárást is kezdeményezhetne a vélt elkövető ellen.
- A Javaslat korlátlan és indokolás nélküli perindítási jogosítványt biztosítana az ügyésznek. Az ügyészi perindítás közérdekűségi kritériuma ugyanis nem jelent érdemi korlátot, így egy ilyen felhatalmazás áttöri az ügyészi tevékenység alkotmányos korlátait.
- A tényközlés nélküli véleménynyilvánítás nem alkalmas a jóhírnév vagy becsület megsértésére, ezért a becsület megsértését csak „objektív tényállítás” esetén indokolt megállapítani. A valótlan tények „híreszteléssel” kapcsolatban pedig olyan mentességi szabály bevezetésére volna szükség, ami a jóhiszemű és objektív tájékoztatást (pl. átvett tudósítás) védi a bírósági eljárásokban.

Részletes vélemény

2:42. § [A személyiségi jogok általános védelme]

A TASZ üdvözli az „általános személyiségi jog” Ptk-beli elismerését. Az általános személyiségi jog, valamint az emberi méltóságnak mint az egyes személyiségi jogok anyajogának a deklarálásával a jogalkotó a magánjogi kódexben érvényesítené az emberi személyiség és a személyes autonómia alkotmányos pozícióját. „Az autonómia biztosítását szolgáló személyiségi jogok [...] elválaszthatatlanok az alkotmányos szabadságjogoktól.” (34/1992. (VI. 1.) AB határozat; lásd még 8/1990. (IV. 23.) AB határozat).

A Javaslat 2:42. § (3) szerint nem sért személyiségi jogot az a magatartás, amelyhez az érintett hozzájárult. Ez legfeljebb vélelem lehet, mert a hozzájárulás ténye még nem elegendő a jogsértés kizárásához. **A hozzájárulás ténye önmagában még a teljesen cselekvőképes személyek esetében sem jelent feltétlenül jól informált döntést, a részlegesen korlátozott cselekvőképességű személyek esetében pedig ez még kevésbé vélelmezhető.** Hasonló alapon jutott a jogalkotó arra a döntésre, hogy a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény 14. § (2) bekezdésében szabályozza a kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek öncélú, sérelmes bemutatását a médiatartalomban. **A TASZ javaslata szerint a 2:42. § (3) esetén a jogalkotó megdönthető vélelmet állítson fel.**

2:44. § [Közéleti szereplő személyiségi jogának védelme]

Felemás megoldást vezetne be a Javaslat a nyilvános kritizálhatóság határai tekintetében. Egyfelől helyes végre törvényben kimondani azt, hogy a közszerelőknak több kritikát kell eltűrniük. Másfelől viszont **a Javaslat továbbra sem rendezi a közhatalmat gyakorlók személyiségi jogainak védelmével kapcsolatos, évek óta fennálló visszás gyakorlatot.** A TASZ álláspontja szerint a közszerelők jogvédelmére vonatkozóan a Javaslat elhibázott. A szabály így szól: „Közéleti szereplő személyiségi jogának védelme a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogokat szükségtelenül nem korlátozhatják.”

A Javaslat jelentős hiányossága, hogy nem tisztázza, nem szabályozza a közhatalmat gyakorlók és a közfeladatot ellátók szerepkörét, nem választja el a közszerelőktől az előbbieket, valamint nem veszi figyelembe a véleménynyilvánítással érintett ügy természetét. A TASZ álláspontja szerint a Javaslatban az Emberi Jogok Európai Bírósága által felállított skálához hasonló rendszert kell kialakítani, ami a közhatalom gyakorlójától a közszerelőkön át a magánszemélyekig terjedő rendszerben határozza meg a jogvédelmet. Ugyanakkor a bírói mérlegelés szabadságát is biztosítani kell, különösen a szerepkörökre, a

tevékenység és a kritika közötti viszony intenzitására vonatkozóan. (*Case of The Sunday Times v. The United Kingdom*, app. no. 6538/74, ítélet, 1979. április 26.) Ebben a tekintetben a Javaslat hiányosságaként értékelhető az is, hogy csak a szükségesség feltételét szabja a véleménynyilvánítás korlátozásához, és az arányosságot követelményét nem rögzíti.

A TASZ egyetért azzal, hogy a Javaslat évtizedes elmaradást pótol a közszereplőkre vonatkozó alacsonyabb védelmi szint törvénybe emelésével (lásd a Javaslatához fűzött indoklást), nem értünk egyet viszont azzal, hogy az eddigi bírói gyakorlat konzekvens lenne. Az Alkotmánybíróság a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatában kimondta, hogy „a szabad véleménynyilvánításhoz való jog által védett, alkotmányosan nem büntethető véleménynyilvánítás köre azonban a közhatalmat gyakorló személyekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos véleménynyilvánítást tekintve tágabb, mint más személyeknél.” Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság a rendelkező részben fogalmazta meg a közhatalmat gyakorlóakra vonatkozó állítását, ez helyettesíti a jogszabályi rendelkezést! Az Alkotmánybíróság határozata ugyan a büntetőjogi bírálhatóságra vonatkozik, a bíróságok pedig hivatkoznak rá időnként polgári perekben is, azonban a polgári jogi szabályozási hiányosság továbbra is fennáll. A jelenlegi bírói gyakorlat rendre összemosza a közszereplők és a közhatalmat gyakorlók bírálhatóságának kérdését és elvi alapjait is. A TASZ álláspontja szerint **a jogalkotóra vár a feladat, hogy a közszereplők, a közhatalmat gyakorlók és a közfeladatot ellátók esetében a bírálhatósági és a kritikátúró képesség határait meghatározza.** A „közéleti szereplő“ fogalmának bevezetése nem oldja meg a problémát, jóhiszemű értelemezés szerint az ugyanis a közszereplőt jelenti, rosszhiszemű értelmezés szerint pedig egy újabb kategóriát, ami nem azonos sem a közszereplőkkel, sem a közhatalmat gyakorlókkal. Az indoklás is adós marad a közéleti szereplő meghatározásával.

A közszereplők, a közhatalmat gyakorlók és a közfeladatot ellátók három külön – sokszor egymást metsző – halmazokat alkotnak. A három csoport közötti átfedések természetesen nem jelentik azt, hogy ne eshetne valaki csupán az egyik kategóriába: a közhatalmat gyakorlók nem feltétlenül közszereplők (pl. a rendőrök), a közszereplők rendszerint nem gyakorolnak közhatalmat (pl. műsorvezetők), a közfeladatot ellátók (pl. orvos, tanár) sem minden esetben közszereplők. Azonban a közfeladatot ellátók kritikátúrési képességének ugyancsak magasabbnak kell lennie az átlagemberénél, habár az ő csoportjuk nem esik egybe sem a közszereplők, sem a közhatalmat gyakorlók csoportjával.

- **A TASZ álláspontja szerint a közhatalmat gyakorlók bírálhatósága esetén kell a tőrészküszöböt a legmagasabbra helyezni, hiszen ők nem egyszerűen a közvélemény formálására képesek, hanem másokat jogaik gyakorlásában jogszerűen korlátozhatnak.** Ezért legitim az az igény, hogy azokat, akiknek a nevében a közhatalmat gyakorolják, ne lehessen megfosztani információszerzési és véleménynyilvánítási joguktól a személyiségi jogok védelmére való hivatkozással.

- **A közszereplők tőrészküszöbe alacsonyabb, mint a közhatalmat gyakorlóké, de magasabb, mint a közfeladatot ellátóké.** Ők azok, akik a nyilvánosságot aktívan használják, a közvéleményt és a közéleti diskurzusokat aktívan befolyásolják, az őket ért kritikával szemben a nyilvánosság kézenfekvő módon áll rendelkezésükre.

- **A legalacsonyabb tőrészküszöbe a közfeladatot ellátóknak kell legyen, ami azonban még mindig magasabb, mint az átlagemberé.** A közfeladatot ellátókat a Büntető törvénykönyv definiálja, a polgári jogi szabályozás hiányzik. A hatályos Btk. kommentárját segítségül hívva: „a közfeladatot ellátó személy nem gyakorol közhatalmi tevékenységet, nem hivatalos személy, ugyanakkor feladatait ugyancsak jogszabályok alapján látja el és a közösség érdekében végzett feladatai okán a hivatalos személyekhez hasonló védelem, illetve fokozott büntetőjogi felelősség illeti.” **Ez a védett pozíció pedig megalapozza a szélesebb kritizálhatóságukat is.**

A közszereplők, a közhatalmat gyakorlók és a közfeladatot ellátók jogvédelme során figyelembe kell venni azt is, hogy ezek az emberek **saját döntésük alapján** kerültek speciális helyzetbe. A szerepkörök megítélésénél tehát az önkéntes döntés kritériumát figyelembe kell venni. **A TASZ álláspontja szerint a közszereplő, a közhatalmat gyakorló és a közfeladatot ellátó pozíciójával kapcsolatos tevékenységének kritizálhatóságának, a közügyek megvitatásának nem lehet gátja a jóhírnév védelme, olyan emberek esetén, akik önkéntes döntésük alapján kerültek olyan speciális pozícióba, aminek köszönhetően a közvéleményt és a közügyeket befolyásolni tudják.** Az önkéntes döntésen alapuló, a közügyek formálásában való aktív szerepvállalásból az következik, hogy **ezeknek az embereknek a szélsőséges kritikát is el kell viselniük.**

Pusztán a szerepkörök felőli megközelítés azonban nem elegendő kritérium: **a szerepkörök mellett az érintett ügyet is vizsgálni kell.** Például egy korrupcióval érintett személy kevesebb jogvédelemre jogosult az ügy természetéből fakadóan. **A bíróság határát tehát egyfelől az határozza meg, hogy azt a tevékenységükkel összefüggésben fogalmazzák-e meg.** Ugyanakkor tekintettel kell lenni arra is, **hogy országos vagy helyi közügyet érintő kérdéstről van-e szó: hogy az érintett kérdés, a konkrét személyt vagy a tevékenységét érő kritika alapja közügy-e.** A közszereplők és a közfeladatot ellátó személyek esetében ugyanis elválhat egymástól az a két kérdés, hogy a kritika a tevékenységükkel függ össze, illetve az, hogy a kritika közüggyel áll-e kapcsolatban.

2:45. § [A becsülethez és jóhírnévhez való jog]

A szakasz (1) bekezdése szerint „a becsület megsértését jelenti különösen a más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezésmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás”. **A TASZ álláspontja szerint a véleménynyilvánítás kizárólag akkor lehet becsületsértésre alkalmas, ha az tényállítást tartalmaz.** A véleménynyilvánítás határa ugyanis nem az egyén sérelemérzetén alapul. A tényközlés nélküli véleménynyilvánítás nem alkalmas a jóhírnév vagy becsület megsértésére. **Javasoljuk, hogy a becsület megsértése esetén is az „objektív tényállítás” kritériuma szerepeljen.**

2:52. § [Sérelemdíj]

A TASZ a sérelemdíj intézményének bevezetését indokoltnak tartja. A sérelemdíj a személyiségi jogsérelemért járó általános nem vagyoni kártérítési forma, a személyiségi jogok immateriális természetéhez igazodó kártérítési mód. Mivel a kár nem materiális, nem vagyoni jellegű, a jogsérelem önmagában megalapozza a kártérítési felelősséget, vagyoni hátrány bekövetkezésének hiányában is (annak a vagyoni kárnak a megtérítése, ami a személyiségi jogok sérelme miatt keletkezett, a szerződésen kívül (jogellenesen) okozott károk megtérítésének szabályai szerint követelhető). A sérelemdíj bevezetése azt a jogalkotói szándékot tükrözi, hogy a személyiségi jogok sérelme következményeinek megállapítását a jogalkalmazónak az eset összes körülményét, a jogsértés súlyát, a felróhatóság mértékét és a jogsértésnek a sértettre és a környezetre gyakorolt hatását figyelembe vevő mérlegelésére bízva.

A személyiségvédelem polgári jogi megerősítésének azonban a TASZ szerint együtt kell járnia a szabad cselekvés egyes büntetőjogi korlátainak a lebontásával. Amennyiben a jogalkotó a sérelemdíj meghatározásában szabad kezet ad az adott esetet megítélő bírónak (helyesen), egyúttal fel kell számolnia azt a lehetőséget, hogy a sértett fél a polgári jogi jogvédelem mellett, azzal párhuzamosan büntetőjogi eszközöket is igénybe vehessen. A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénynek a rágalalmazásról (179. §) és a becsületsértésről (180. §) szóló tényállásai ugyanis egyes személyiségi jogi sérelmek üldözését szolgálják. A 2013. július 1-jén hatályba lépő, a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény is szankcionálja a rágalalmazást (226. §) és a becsületsértést (227. §). Elég arra utalni, hogy mindkét cselekmény magánindítványra üldözendő. **A büntetőjog *ultima ratio*-jellegéből az következik, hogy a jogalkotó indokolatlanul terjesztené ki a jog által szankcionálható magatartások körét, amennyiben a sértett fél nemcsak a sérelemdíjért perelhetne, hanem még büntetőeljárást is kezdeményezhetne a vélt elkövető ellen.** A sérelemdíj bevezetése mellett javasoljuk a büntetőjogi szankciók megszüntetését.

2:54. § [A személyiségi jogok érvényesítése]

A (4) bekezdés szerint a személyiségi jogok megsértése miatt az ügyész és az alapvető jogok biztosa is felléphet, ha a jogsértés közérdekbe ütközik. A közérdekbe ütközés azonban túl bizonytalan kategória, és ezért **túl széles hatalmat biztosít ahhoz, hogy akár a sértett személy helyett és akarata ellenére érvényesítsék a jogsértés felróhatóságtól független szankcióit közhatalmat is gyakorló szervek.** Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény 27. § (6) bekezdése szerint ha törvény az ügyészt perindításra jogosítja, az eljárás közérdekűségét vélelmezni kell. Mivel a közérdekűség kritériumát a Javaslat nem határozza meg, a közérdekűség pedig az ügyész fellépése esetén törvényi vélelem, **az ügyész korlátlan perindítási jogosítványt kapna, amellyel bármikor indokolás nélkül élhetne is.** Ez a

konstrukció teljes mértékben ellentétes az 1/1994. (I. 7.) AB határozatban kifejtettekkel, mely szerint az ügyész csak pontosan meghatározott, kivételes esetekben léphet fel más helyett annak jogai védelmében. Tekintettel a személyiségi jogoknak a szorosan a személyhez tapadó jellegére, **a TASZ javasolja, hogy a jogalkotó ebben a körben ne hatalmazza fel az ügyészt perindításra.**

A bírói gyakorlat alapján elmondhatjuk végül azt is, hogy hiányzik az a médiatartalmakra vonatkozó rendelkezés, amely egy régóta fennálló jogalkalmazói problémát oldana meg. **A sajtótájékoztatókról szöveghűen tájékoztató média esetén nem indokolt polgári jogi szankciót alkalmazni, ha a jogsérelmet a sajtótájékoztatót tartó személy okozta, de a) a sajtó a nyilvános rendezvényen elhangzottokról, a nyilatkozó személyének pontos megjelölésével, az elhangzottaknak megfelelően, szöveghűen tudósít, a sajtó számára adott nyilatkozatot teszi közzé, vagy b) a tudósítás tárgya hivatalos eljárások, döntések vagy határozatok ismertetése. A TASZ javasolja ennek a mentesítő szabálynak a beillesztését a Javaslatba.**

2012. november 7.